

SLANGENONDERZOEKER FREEK VONK WINT PRIJS MET ENTHOUSIASTE VERHALEN OVER WETENSCHAP

'Ik leid een dubbelleven'

■ INTERVIEW

Door Maartje Kouwen

Bevlogen vertellen over wetenschap is voor slangenonderzoeker Freek Vonk een tweede natuur. Hij won er de Eureka-prijs voor wetenschapscommunicatie mee. 'Mijn vak is gewoon fantastisch, dat wil ik overbrengen.'

Een prijs voor 'het vergroten van de kennis en betrokkenheid van een breed publiek bij de wetenschap'. Wie anders dan huisbioloog van tv-programma *De Wereld Draait Door* Freek Vonk (1983) kon de Eureka-prijs 2012 winnen? Slangengifonderzoeker Vonk heeft zijn eigen televisieprogramma's, schrijft columns in kranten en tijdschriften en gaf vorig jaar een kinderboek uit. Op 1 oktober mocht hij daarom uit handen van NWO en KNAW de Eureka-prijs voor wetenschapscommunicatie in ontvangst nemen.

'Het is niet iets dat ik heel bewust doe: communiceren over wetenschap. Mijn vak is echt mijn passie. Dat straalt er hopelijk ook vanaf. Maar ik heb wel degelijk een boodschap te vertellen. Ik wil betrokkenheid creëren bij de natuur en bij de wetenschap. Ik vind mijn vak gewoon fantastisch, dat wil ik overbrengen', vertelt Vonk op hoog tempo.

Dat doet hij vooral vanuit zijn eigen verwondering over de natuur. 'Die verhalen wil ik delen. Verhalen waar mensen van staan te kijken, waardoor ze geprikkeld raken. Bijvoorbeeld over de luiaard. Die dieren zijn ontzettend traag en zitten de hele dag in de boom. Daar komen ze zelden een andere luiaard tegen. Ze doen alles in die boom, behalve poepen. Daarvoor klimmen ze helemaal naar beneden en lopen ze naar een gezamenlijke wc aan de basis van

een andere boom. Op die manier komen ze in aanraking met soortgenoten. Een soort speeddaten op de wc. Dat is toch geweldig? Door dat soort verhalen gaan mensen op een andere manier naar de natuur kijken.' Ook zijn eigen onderzoek aan slangengif biedt genoeg materie voor verhalen. 'Gif is heel krachtig, heel divers. Wat de reden is dat genen die voor gif coderen zo snel evolueren is op moleculair niveau nog niet goed

'De meeste reizen maak ik voor tv, niet voor het gif'

begrepen. De prooien van slangen passen zich ook voortdurend aan. Er ontstaat echt een wapenwedloop. Dat is zo mooi aan gif. Het is een ideaal systeem om evolutionaire processen te bestuderen. Maar er zijn wel duizend onderwerpen waarover ik kan praten.'

Naar eigen zeggen staat de wetenschapscommunicatie zijn onderzoek niet in de weg. 'Ik leid een beetje een dubbelleven, dat van programmamaker en dat van wetenschapper. Dat gaat goed samen, tot nu toe houd ik het goed vol. Ik heb inmiddels drie *Nature*-publicaties en we zijn druk bezig met een nieuw artikel: we hebben net het complete genoom van de koningscobra gesequencet', vertelt

Bioloog Freek Vonk is wetenschapper en programmamaker tegelijk. 'Mijn onderzoek profiteert er enorm van.'

Vonk. 'Soms ben ik weken in het buitenland, ik ben net in Borneo, Zuid-Afrika en Brazilië geweest. Maar er zijn ook tijden dat ik een maand in het lab zit.'

Zijn tv-programma's dragen bovendien bij aan zijn onderzoek, zegt Vonk. 'De meeste reizen maak ik voor tv, niet voor het gif. Maar als ik een slang vind, dan verzamel ik wel gif en een beetje dna. Het probleem met

het bestellen van gif bij een lab is dat je weet dat honderden anderen ook daaraan werken. Gif is enorm variabel, dus als ik zelf een slang melk, weet ik dat zeker dat het uniek is en dat niemand anders het heeft. Daar profiteert mijn onderzoek enorm van.'

Vonk vindt dat meer wetenschappers die combinatie van onderzoek en wetenschapscommunicatie moeten ma-

ken. 'Wetenschap doe je niet voor het geld, maar omdat het je passie is. En als je een passie hebt, dan is het normaal dat je daarover wilt praten en daarbij anderen wilt betrekken. Dat gebeurt in de wetenschap nog te weinig. Met passie kun je mensen bereiken en fascineren, en ze laten zien hoe spannend het is om dingen te ontdekken. In mijn leven speelt ontdekken een belangrijke rol. Die nieuwsgierigheid moet je stimuleren, vooral bij de jongere generatie, dat zijn de nieuwe biologen.'

Knallen

Zijn evolutieonderzoek is volgens Vonk een moderne ontdekkingsreis door de tijd. 'Er is misschien niet meer zoveel te ontdekken als vijfhonderd jaar geleden, maar nog steeds heel veel.' Die ontdekkingsreis zet hij sinds zijn promotie in september aan de Universiteit van Leiden voort bij *Naturalis* en bij de Bangor University in Wales. 'Ik zet de lijn van mijn onderzoek voort, maar start ook een nieuwe tak: fylogenomics. Hierbij vergelijken we stukken dna van dezelfde slangensoort van populaties op verschillende eilanden, om te zien hoe gifgenen binnen deze populaties evolueren. Evolutie is het leukste deel van mijn onderzoek. Daarnaast lever ik gif voor onderzoek naar nieuwe stoffen voor medicijnen.' Een specifieke bestemming voor het Eureka-prijzengeld van 12.500 euro heeft Vonk nog niet. 'Maar ik ben er wel ongelooflijk blij mee. Zonder mijn publicaties had ik niet gestaan waar ik nu sta. Ik heb enorm mijn best moeten doen om dit pad te creëren. Deze prijs voelt als een erkenning, maar ook als een grote verantwoordelijkheid om dit pad verder in te slaan. *De Wereld Draait Door* was een springplank, ze geven je een podium. Maar op het podium moet je zelf knallen. Je moet prikkelen, stimuleren en verwonderen. Dat is heel wat.'

Gert van Maanen
Hoofdredacteur Bionieuws

Houden van...

Op diereindag worden we er weer fijn aan herinnerd. Wat houden we toch vreselijk veel van dieren. Van onze huisdieren wel te verstaan. Zo veel, dat een man uit Barendrecht speciale zakjes heeft genaaid om tien kolibries en twee honingzuigers levend in Schiphol over de grens te smokkelen. Met de illegale invoer van de twaalf vogels is tienduizenden euro's te verdienen, meldde het ANP. Het domesticeren van wilde dieren zit diep ons in het bloed.

Niet voor niks reageerde de Wageningse persvoorlichters daarom zeer alert op het voorpaginabericht in dagblad *De Telegraaf* van 21 september jongstleden. Het wakere ochtendblad suggereerde immers dat Wageningse onderzoekers onze trouwe viervoeters op een zwarte lijst wilden plaatsen. 'Hiervan is echter geen sprake.

Hondenbezitters hoeven niks te vrezen', schrijft de kennisinstelling nog dezelfde dag op haar website. Dierwetenschappers van het Wageningse praktijkonderzoek zijn wel bezig met een quick scan met basisinformatie over het natuurlijke gedrag van 217 diersoorten. Dit in opdracht van het ministerie van ELI, dat een zogenaamde positieflijst voor zoogdieren wil opstellen. Op die lijst komen dieren die particulieren kunnen houden zonder schade toe te brengen aan de gezondheid en welzijn van het dier. Van een zwarte lijst is dus geenszins sprake, maar interessant zijn de eerste Wageningse vingeroefeningen wel. In het tussentijdse rapport 408 'Advisering voor vervolg Positieflijst Zoogdieren' zijn in de bijlage voor een heel reeks soorten de dierkenmerken, behoeftes, risico's en een (voorlopig?) eendoordeel opgenomen. Zo lijkt het niet zo verstandig een wisent in huis te nemen vanwege de hoge welzijns- en huisvestingsrisico's. Hetzelfde geldt voor eland, kameel, rendier, ree en (!) huishond.

Klinkt mij inderdaad niet zo heel onlogisch in de oren, gezien de grootte van het leefgebied die bij 'dierkenmerken' worden opgevoerd: 43 vierkante kilometer. Wat dat

betreft wind ik me meer op over de voorlopige inschatting dat de welzijns- en huisvestingsrisico's van de huiskat 'laag' zouden zijn. Terwijl een huiskat volgens het overzichtje toch ook een leefgebied heeft van 1,52 vierkante kilometer. Zelfs de dierentuinnormen voor huisvesting - 6,93 vierkante meter binnen en 30 vierkante meter buiten - worden vast niet bij alle particulieren gehaald.

Als je echt van mensen houdt, mag je die eigenlijk niet huisvesten in vinexwijken

Helaas biedt het rapport nog geen cijfermateriaal voor het meest gedomesticeerde dier in Nederland: de huismens. Het zou mooi zijn als de Wageningse gedragsbiologen ook de welzijns- en huisvestingsrisico's voor deze soort boven tafel halen. Als je echt van mensen houdt, mag je die eigenlijk niet huisvesten in een binnenstad of vinexwijken. Ik kijk met grote belangstelling uit naar de definitieve positieflijst.